www.wordlyknowledge.uz Volume: 2, Issue: 2, 2023

Mahobatli rangtasvirda vitraj uslubi

Farmonov Ziyodillo Niyozmurodovich

Annotatsiya: Maqolada mahobatli rangtasvirda vitraj uslubi, mahobatli rangtasvirlardagi vitraj uslubi badiiy ifodaning jozibali va mustahkam shakli, Gotika rassomchiligi miniatura san'ati, dastlabki vitraj namunalari haqida batafsil bayon qilingan.

Kalit so'zlar: mahobatli rangtasvir, vitraj uslubi, miniatura san'ati, vizual tasvirlar.

Kirish: Vitraj (frans. vitrage, lot. vitrum — shisha) — rangli oyna parchalaridan terib yoki yorug‘lik o‘tkazadigan boshqa materiallardan foydalanib, deraza, eshiklarga har xil ranglarda naqsh, tasvir ishlash san'ati; shuningdek deraza, to‘siqlar o‘rnidagi shisha namoyon. Deraza o‘rnidagi rangli vitraj nurlar jilvasini hosil qiladi, intererning ifoda ta'sirini orttiradi.

Dastlabki sodda vitraj namunalari Qadimgi Misr va Rimda topilgan. Roman uslubida qurilgan ibodatxonalarda, gotika soborlarida vitraj keng qo‘llanilgan, bo‘yalgan shishalardan o‘tayotgan nur bino ichini jozibador ko‘rsatgan. Keyinchalik rangsiz yoki rangli shishalarga silikat bo‘yoqlarda rangtasvir asarlari ishlash texnikasi qo‘llanilgan.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya:20-asrga kelib vitraj ishlash mahorati oshdi, vitraj uchun shishalar maxsus usulda ishlana boshlandi. Keyingi yillarda shisha yoki plastmassa, sement va temir-beton bilan mustahkamlanadigan usuli keng tarqalib, vitrajning imkoniyat doirasi kengaydi. O‘zbekistonda vitraj 20-asr 60-yillaridan rivojlandi, qator mahobatli asarlar yaratildi.

Mahobatli rangtasvirning keng sohasida vitraj uslubi asrlar davomida tomoshabinlarni o'ziga jalb qilib, rasm va arxitektura olamini birlashtirdi. Ko'pincha soborlar va diniy muassasalarning ulug'vorligi bilan bog'liq bo'lgan bu noyob badiiy ifoda shakli mahobatli rangtasvirlarda o'z o'rnini topdi.

Mahobatli rangtasvdagi vitraj uslubi Gotika davrida soborlar va cherkovlarni bezatgan o'rta asrlardagi vitrajlar san'atidan ilhom oladi. Bu nurli san'at asarlari nafaqat diniy rivoyat, balki ilohiy nur va ma'naviyat timsoli sifatida ham xizmat qilgan. Vitrajlarning murakkab naqshlari, jonli ranglari va efir nurlari tarix davomida ko'plab rassomlarga ta'sir ko'rsatib, o'ziga xos badiiy uslubni tug'dirdi.

Natijalar: Rassomlar kompozitsiyani tuzadigan chiziqlar tarmog'ini yaratib, vitrajlardagi yetakchini eslatuvchi texnikadan foydalanadilar. Boy, marvarid ohangli ranglardan foydalanish vitrajlarga o'xshashlikni yanada kuchaytiradi, boshqa dunyo yorqinligi tuyg'usini uyg'otadi.

Yorug'lik o'yini bu uslubning hal qiluvchi elementidir, chunki u quyosh nurlarining rangli shisha orqali filtrlash usulini taqlid qiladi. Rassomlar yorug'lik va soyani sinchkovlik bilan boshqarib, o'z asarlarini ichkaridan taralayotgandek dinamik sifat bilan ta'minlaydilar. Ushbu uslub nafaqat rasmlarga chuqurlik qo'shibgina qolmay, balki ularni deyarli transsendental aura bilan ham to'ldiradi.

Gotika interyerlarining devorlarida yaxlit tekis yuzalarning kamligi monumental devoriy rang-tasvirning rivojlanmasligiga sabab bo‘ldi. Uning o‘rnini vitraj san'ati egalladi. Gotika binolarining katta-katta derazalari vitraj kompozitsiyalari bilan bezatildi. Ularda diniy va dunyoviy mavzudagi voqealar rangli shishalarda o‘z ifodasini topdi. Gotika rassomchiligi miniatura san'ati sifatida ham ko‘zga ko‘rinadi.

www.wordlyknowledge.uz Volume: 2, Issue: 2, 2023

Muhokama: Vitraj uslubidagi mahobatli rasmlarda ko'pincha diniy yoki afsonaviy mavzular mavjud bo'lib, bu badiiy yondashuvning tarixiy ildizlariga hurmat ko'rsatadi. Biroq, zamonaviy rassomlar tabiat va inson tuyg'ularidan tortib, mavhum tushunchalargacha bo'lgan turli mavzularni o'rganish uchun uslubni ham qabul qildilar. Vitraj uslubiga xos bo'lgan ramziylik rassomlarga jonli va murakkab vizual tasvirlar orqali chuqur xabarlarni yetkazish imkonini beradi.

Mahobatli rangtasvirlarga misollar:

1. "Samoviy uyg'unlik":

Bu tasvir ilohiy go‘zallikning mohiyatini aks ettiradi, samoviy mavjudotlarni yorqin ranglar kaleydoskopida tasvirlaydi. Murakkab detallar va vitraj uslubidan foydalanish mavzuni yuqori tekislikka ko'tarib, ruhiy hayrat tuyg'usini yaratadi.

2. "Abadiy bog":

Ushbu mahobatli rasmda rassom tabiat va ilohiylik o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganadi. Gullar, daraxtlar va mavjudotlar vitraj uslubida tasvirlangan bo'lib, rasmni dunyoviy va ilohiy uyg'unlik bilan birga yashaydigan muqaddas bog'ga aylantiradi.

Xulosa: Xulosa o'rnida shuni ta'kidlab o'tish mumkinki, mahobatli rasmlardagi vitraj uslubi badiiy ifodaning jozibali va mustahkam shakli bo'lib qolmoqda. Uning o‘rta asr hunarmandchiligidagi ildizlari diniy kontekstlardan tashqari ko‘p qirrali va ramziy tilga aylangan. Zamonaviy rassomlar ushbu uslubning chegaralarini oshirar ekan, biz vitrajlardan ilhomlangan rasmlarning abadiy yorqinligiga guvoh bo'lamiz va abadiy va ulug'vor nur bilan yoritamiz.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. S. Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent. Innovatsiyo-ziyo, 2019.

2. Tolibov N, Abdurasulov S, Oripova N, Rangtasvir T, 2006.

3. Hasanov R. Tasviriy san'atni o`qitish metodikasi – T., 2004.

4. B. S. Abdirasulov, B. Boymetov, N. Tolipov. Tasviriy san`at. –T.; 2006.